

Ung i en præstationskultur

– om læring og præstation på ungdomsuddannelserne

**Afslutningskonference
Syddansk Erhvervsskole, Odense
13. Marts 2018**

Noemi Katznelson og Arnt Louw, Center for Ungdomsforskning, AAU

**Hvordan spiller karakterer ind på
uddannelsernes læringsmiljø og på
elevernes uddannelsesstrategier og læring i
på ungdomsuddannelserne?**

Pige, stx: *Dine karakterer skal være bedre, og der står ikke andet på medierne, og man ser det overalt, og (sukker) bliver helt træt af tanken*

Dreng: *Det handler i princippet kun om, hvilken karakter du får, ikk'?*

Dreng: *Og det får du også at vide.*

- Adgangskravene på de videregående uddannelser som et markant vilkår, der griber ind i læringsrummet på gymnasiet

Karakterer som disciplinering – den 'ny lærerautoritet'

Dreng, hhx: Og det er det eneste man tænker på. Vores lærer fortæller os det hver gang: "Nu er der tre uger tilbage. De her karakterer I får her dem skal I bruge resten af livet. Giv den nu en skalle!"

- Karakterer understøtter lærerautoriteten og giver læreren autoriteten over rummet (tilbage)

Pige stx: *Altså, du rækker ikke hånden op, fordi du er interesseret og gerne vil deltage. Så rækker du hånden op, fordi du vil præstere og vise læreren, at du er god.*

Elev, stx: *Hvordan kan man få høje karakterer? Det kan man gøre ved at sige noget og hvis du ikke forstår, hvad du siger, så er det lidt lige meget, du skal bare sige det, så kan læreren tro, du ved det. Du behøver egentlig ikke rigtig forstå det, du skal bare gøre det.*

- Ubalance ml orienteringerne. Præstationsorienteringen boostes – men desværre på bekostning af mestringsorientering
- En høj præstationsorientering skal følges af en tilsvarende høj mestringsorientering

Konsekvenser for læringen

- en instrumentalisering af
læringsrummet

Elevstrategier

- markerings-strategi

Dreng 1, hhx: *Men jeg vil også lige komme med en indrømmelse til før. At der er også flere gange, hvor jeg har siddet med hånden oppe, hvor jeg ikke har haft nogen idé om hvad svaret er.*

Interviewer: *Hvad så hvis du bliver taget?*

Dreng 1: *Så har man glemt, hvad man skal sige.*

Interviewer: *Siger man bare det?*

Dreng 2: *Nej, så snakker man udenom.*

Dreng 3: *Så laver man den der: "ah" så var der lige en anden der tog ens svar "pis."*

Dreng 2: *Jeg holder den bare lidt på klem, sådan der (viser en finger op, der er lidt bøjet).*

Pige 1, stx: *Det kan også være, at man sidder med det rigtige svar, men man tør ikke række hånden op, for hvad hvis det er forkert, det man siger?*

Pige 2: *Ja, trækker det så ned. Altså, det er sådan lidt: Nå, men tror de så, at jeg er dum nu, hvis jeg siger noget helt forkert? Selvom man bare gerne ville gerne kaste sig ud i det, men man vil heller ikke sådan trække sig selv ned. (...)*

Interviewer: Hvor, hvor mange er bange for at sige noget?

Pige 1: *Rigtig mange.*

Pige 2: *Hele klassen nærmest.*

Pige 1, stx: *Så tænker man ligesom, at karaktererne vil dale på en eller anden måde, eller nu har lærerne et dårligt indtryk af mig...*

Pige 2: *Nu tror han, at jeg er dum eller sådan noget, ikke, det skulle jeg ikke have sagt...*

Pige 1: *Ja, han rynkede ret meget på næsen, da jeg sagde det der, og så fortryder man, og så er man sådan lidt...*

Pige 2: *Ja, og så siger man ikke noget resten af timen, for så man er bange for, at det også er forkert, ikke.*

Dreng, hhx: *Altså, du kan bare sidde musestille og så bare to uger før de giver karakterer, så slår du bare til.*

Pige, hhx: *Ja, for der er fandme mange (drenge) der godt kan noget, men ikke siger noget hele året, og så lige til sidst så rykker lige frem og rækker hånden op.*

Elev, stx: *Bare fokuser på de fag, du skal afslutte og glem resten*

- Prioriterings-strategi
- Google-strategi
- Markerings-strategi
- Undvigestrategi

- Instrumentalisering af læringsrummet
 - Eleverne har et strategisk fokus og en strategisk tilgang til undervisningen og læringen
 - Eleverne søger at aflæse, hvad læreren gerne vil have
- Snæver læringsforståelse – læring er det man kommer op i til eksamen
- Manglende sprog for 'anderledes' læreprocesser

Paradoks:

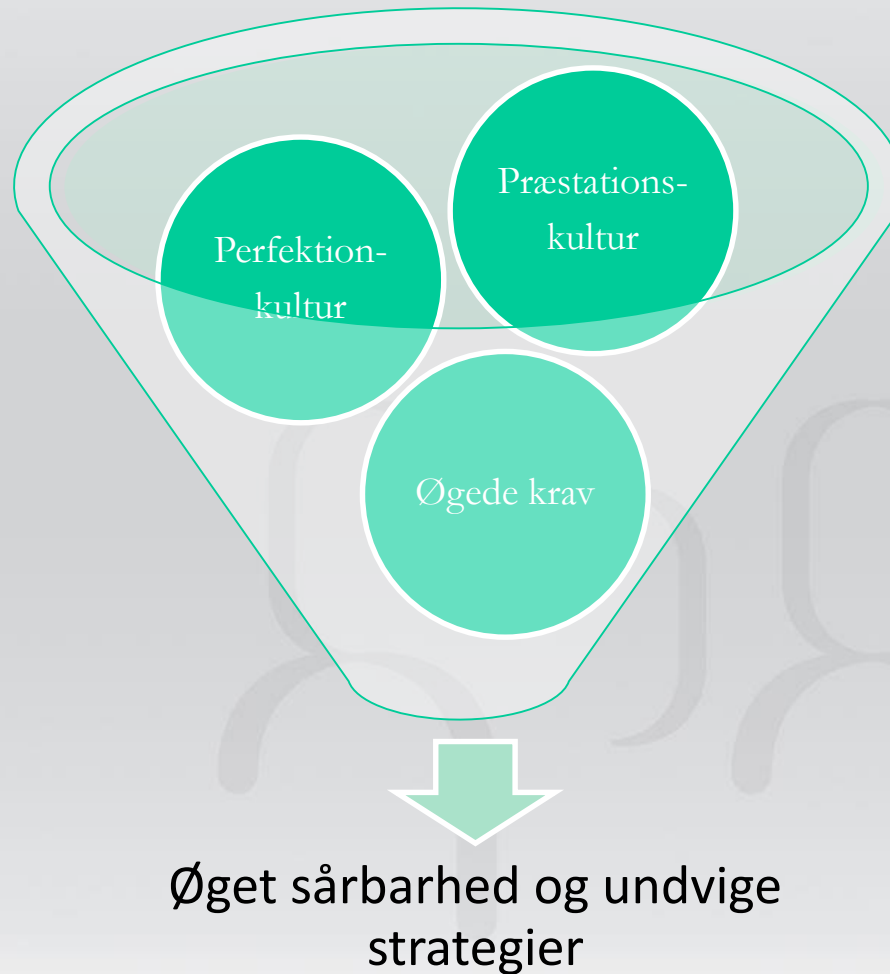
- Lærerne vil gerne have engagerede elever og det får de – når eksamen nærmer sig
- Kampen om uddannelse som mål eller middel

*Lærer, hhx: De tror stadigvæk at de kan nå lige at påvirke årskaracteren her til sidst. Så jeg har kunnet mærke at den sidste månedstid... De er dælme dygtige nu i forhold til, hvad de var for en måned siden eller i hvert fald aktive. Og i går fungerede det godt. Der var dynamisk, konstruktiv, idéudveksling, rigtig mange var involverede. **Det var fedt. Det var rigtig fedt.***

Pige, stx: Men det er meget forskelligt fra elev til elev, der er nogen der bliver motiverede af, at man får karakterer, men der er også nogen, der bliver demotiverede af det. Hvis man bliver meget stresset, hvis der er rigtigt mange ting, man føler man skal lave det hele perfekt, fordi: 'Åh nej, nu får vi snart karakterer!'. Men samtidig kunne man forestille sig nogen, som siger: 'Ok, vi får ikke karakter, så gider jeg ikke lave det'.

- **Det normale er på vej ud som ideal – trods meget forskellige vilkår og afsæt**

Når perfektion, præstation og øgede krav mødes

Pige hf: *Vi får ikke standpunktskarakterer. Altså, så afleverer vi en opgave, og så får vi bedømmelse ud fra det, ja.*

Interviewer: *Og hvordan er det?*

Pige: *Det er fint, det er dejligt.*

Dreng: *Befriende.*

Interviewer: *Hvorfor er det dejligt?*

Pige: *Fordi så giver læreren os noget, vi faktisk kan bruge til noget.*

Hf lærer: *Mit skråsikre påstand er, at hvis man som lærer arbejder for, at de kommer til at forstå det, så kan de også bestå det. Fordi ellers så er der ingen mening i galskaben.*

Interviewer: *Kan de så bestå det uden at forstå det?*

Hf Lærer: *Det skulle jeg lige til at sige: Der kommer man nogen gange til kort, hvis de ikke vil forstå det, men bare vil have at vide, hvad skal jeg gøre for at bestå det. Prøver hele tiden at snakke med dem om: 'Hvis du skal have mest muligt ud af de timer, vi alligevel skal være sammen, hvordan for vi det så til at ske?'. For at pirke til deres motivation for faktisk at gå ind i det **samarbejde** det er med de andre kursister på holdet og med mig som lærer for at få mest muligt ud af det.*

Dreng, stx: Altså, jeg synes personligt det er fint, og jeg tror, det åbner mange elever op. Men jeg tror så også, at det får mange af de lidt flittigere elever til at trække i håndbremsen og decideret ikke lave noget som helst.

Interviewer: *Hvorfor?*

Dreng: Fordi du netop ikke bliver bedømt. Du bliver netop ikke afvejet og målet, der er ikke noget afgørende...

1: Fravær af karakter undervejs giver større fokus på mestring – modvægt til præstationskultur?

2: Karakteres tydelighed motiverer:

Hf kursisterne vil *også* gerne have den tydelighed, der ligger i karakterne – særligt når eksamen nærmer sig

3: Har ikke samme instrumentelle tilgang som eleverne i gymnasiet

Interviewer: *Er karakterer noget I går og snakker om i det daglige imellem jer?*

Dreng, GF2, maler: *Altså, vi snakker da lidt om det nogen af os indbyrdes, tror jeg. For mig har karaktererne ikke så meget at sige.*

Det er mere med, hvad mesteren ser, når han kommer ud.

Interviewer: *Vi sad inde til Anitas undervisning der i går, med de der sketch-up-huse I skulle tegne. Jeg synes, jeg hørte rigtig mange af jer sige: 'Anita kom lige... kan det passe, at det er sådan...? - nu forsvandt mit gulv'.*

Pige, GF2, maler: *Du skal virkelig holde dig koncentreret, for hvis du sætter den forkerte streg eller kommer til at slette den forkerte streg, så går det hele i fisk. Altså så kan du ingenting. Det er et rigtig svært program at bruge.*

1: Karakterer fylder mindre på eud som orienteringshorisont for eleverne.

2: Opgaven har autoritet.

3: Mindre optaget af at 'skjule fejl' – sikre zoner for fejl - inspiration??

4: Tendens til optagethed af *hvor jeg ligger*, når grundforløbsprøven nærmer sig.

**Generel pointe på tværs:
karakteres tydelighed motiverer**

Lærer, hhx: *Jeg har givet dig 7 igen, det er ikke så meget hvor meget man siger, men hvad man siger.*

Handler både om, at eleverne skal deltage (kvantitet) og hvad de deltager med (kvalitet).

Balancearbejde...

Standardiseringsstrategi (når man ikke har nok indsigt):

En vurderingspraksis, hvor man som *standard* ligger vurderingen i midten af karakterskalaen – en safe vurdering (4-7).

Administrationsstrategi (når man skal holde styr på 400 elever):

- Journal over elev-markeringer, noter til fremlæggelser, Videoptagelser etc.

Prioriteringsstrategi:

Hvornår ligger man bedømmelsen? Hvad bedømmes? (hele forløb eller afslutninger)? Hvordan synliggøres dette for eleverne?

Pointer om læringsrummet:

- Væsentligt, at eleverne oplever en nogenlunde **enshed** i fag og fra lærer til lærer omkring *hvad*, der gælder og tæller og *hvordan* 'hvad' gælder og tæller.
- Væsentligt at **diskutere** bedømmelsen af eleverne – faglighed, socialt, engagement – og ikke mindst *hvornår* man bedømmer.

'Jeg vil have karakterer og feedback med begrundelser':

Dreng 1, stx: Altså, jeg vil egentlig godt have en blanding af det der. Altså, at man får en karakter, men at de samtidig så lige bruger de ekstra 5 minutter, det tager, til hver enkelt elev lige at skrive, altså fordi de kan lynhurtigt skrive ned, hvad det er, de enkelte af os kan og hvad vi ikke kan.

Pointe:

Stort behov hos eleverne for tilbagemeldinger, summative som formative, på tværs af undersøgelsen.

Pige, stx: *så blev jeg hjemme og lavede videre på afleveringen.*

*Overvejede at ringe til lægen og sige, hjælp mig, men tænkte, nej, det magter jeg ikke, så sige de bare, jeg skal sygemelde mig, og det gider jeg heller ikke, for **jeg vil gerne videre. Så jeg må bare leve med***

...

Pige stx: *Jeg er faktisk begyndt på at skubbe mig selv ud nu, og **så må jeg se, om jeg kan klare det hele på en gang.** Fordi jeg gider bare heller ikke at ende op med at tænke, når jeg er 30, ej, hvor var jeg bare alt for meget hjemme (griner), helt sådan, kattedame...*

Pige, stx: *Jeg har aldrig tænkt sådan, at jeg har fået det fysisk eller psykisk dårligt, fordi der er så stort pres på mig, fordi skole, det er noget for mig, som jeg også selv går rigtig meget op i, så jeg kan godt lide at præstere godt. Så presset, det gør mig ikke rigtig noget.*

1: Der *er* elevfortællinger om stress, press og 'at knække'

2: Stress og pres **individualiseres** - væsentligt at balancerer både det individuelle og det strukturelle niveau, når man som skole sætter stress på dagsordenen.

3: Fortællinger om at leve med pres – at trives med pres

Åbent spørgsmål:

Er stressfænomenen i vækst og/eller er stressdiskursen i vækst?

Frokost 12 – 12:45

Præstation:

- Adgangskravene på de videregående uddannelser - et markant vilkår, der griber ind i læringsrummet på gymnasiet.
- Karakterer understøtter lærerautoriteten og giver læreren autoriteten over rummet (tilbage).
- Gerne høj præstation, men det følges ikke i høj grad nok op af mestringsorientering. En høj præstationsorientering skal følges af en tilsvarende høj mestringsorientering
- Den nuværende karakterskala understøtter en perfektions- og fejlfindingskultur

Instrumentalisering:

- Instrumentaliseringen er omfattende
- Lærerne vil gerne have engagerede elever og det får de – når eksamen nærmer sig
- Kampen om uddannelse som mål eller middel
- Det normale er på vej ud som ideal – trods meget forskellige vilkår og afsæt – perfektion som det nye normale?

Trivsel:

- Der *er* elevfortællinger om stress, pres og ‘at knække’
- Stress og pres individualiseres - væsentligt at balancerer både det individuelle og det strukturelle niveau, når man som skole sætter stress på dagsordenen.
- Fortællinger om at leve med pres – at trives med pres

Diskussion: Er stressfænomenet i vækst og/eller er stressdiskursen i vækst?

HF

- Fravær af karakter undervejs giver større fokus på mestring – modvægt til præstationskultur?
- Hf kursisterne vil *også* gerne have den tydelighed, der ligger i karakterne – særligt når eksamen nærmer sig
- Har ikke samme instrumentelle tilgang som eleverne i gymnasiet

Eud

- Karakterer fylder mindre på eud som orienteringshorisont.
- Opgaven har autoritet.
- Mindre optaget af at 'skjule fejl' – sikre zoner for fejl - inspiration??
- Tendens til optagethed af *hvor jeg ligger*, når grundforløbsprøven nærmer sig.

Karakteres tydelighed motiverer – en generel tendens

Læringsrummet:

- Væsentligt, at eleverne oplever en nogenlunde **enshed** i bedømmelse i fag og fra lærer til lærer omkring *hvad*, der gælder og tæller og *hvordan* 'hvad' gælder og tæller.
- Væsentligt at **diskutere** bedømmelsen af eleverne – faglighed, socialt, engagement – og ikke mindst *hvornår* man bedømmer.

- Ændre karakterskalaen, så den understøtter progression og læring
- Mindske betydningen af karakterer for optagelse på de videregående uddannelser
- Skabe et bedømmelsessystem, der etablerer sammenhænge mellem summativ og formativ bedømmelser og evalueringer
- Honorere opnåelse af mestring ad andre veje end via karaktersproget
- Arbejde på at skabe moddiskurser til et stærkt karaktersprog

- Skab større ensshed og tydelighed i bedømmelserne i fag og fra lærer til lærer omkring *hvad*, der gælder og tæller og *hvordan* 'hvad' gælder og tæller
- Sæt fokus på mestring og skab et stærkt sprog for formative vurderinger
- Skab rammer for grundig feedback. Ordentlige feedback tager tid. Dette bør prioriteres på skoleniveau
- Adresser perfektionskulturen og dyrk imperfektion og mangfoldighed. Diskussion af ideen om perfekt som det normale (lærere, ledere, elever)

- Arbejde på fortsat at skabe autoritet i læringsrummet, der bygger på relationsarbejde og høj faglighed snarere end karakterer
- Arbejde med etablering af 'safe zoner', der giver mulighed for plads til at fejle, øve sig og blive bedre
- Pas på med i for høj grad at skubbe på en instrumentalisering gennem for stort fokus på antal markeringer, registreringer osv.
- Arbejde med at skabe elev-motivation ad mange veje – karakterer er en måde, men også relationer, faglige koblinger, involvering osv styrker motivation

- Stress og pres er ikke kun et individuelt anliggende – få også øje på de strukturelle elementer